

VUODEN 2026 TALOUSARVION JA VUOSIEN 2027–2028 TALOUSSUUNNITELMAN LAADINTAOHJE

Talousarvion ja taloussuunnitelman lähtökohdat

Kuntalain 110 §:n mukaan valtuuston on hyväksyttävä talousarvion yhteydessä kolmea tai useampaa vuotta koskeva taloussuunnitelma, jonka ensimmäinen vuosi on talousarviovuosi.

Talousarvio ja -suunnitelma on laadittava siten, että ne toteuttavat kuntastrategiaa ja edellytykset kunnan tehtävien hoitamiseen turvataan. Talousarviossa ja -suunnitelmassa hyväksytään kunnan ja kuntakonsernin toiminnan ja talouden tavoitteet.

Taloussuunnitelman on oltava tasapainossa tai ylijäämäinen. Kunnan taseeseen kertynyt alijäämä tulee kattaa enintään neljän vuoden kuluessa tilinpäätöksen vahvistamista seuraavan vuoden alusta lukien. Kunnan tulee taloussuunnitelmassa päättää yksilöidyistä toimenpiteistä, joilla alijäämä mainittuna ajanjaksona katetaan.

Talousarvioon otetaan tehtävien ja toiminnan tavoitteiden edellyttämät määrärahat ja tuloarviot sekä siinä osoitetaan, miten rahoitustarve katetaan. Talousarvion määrärahat ja tuloarviot budjetoidaan bruttomääräisenä. Talousarviossa ja -suunnitelmassa on käyttötalous- ja tuloslaskelmaosa sekä investointi- ja rahoitusosa.

Vuoden 2026 talousarvion yhteydessä kunnanvaltuusto hyväksyy myös kuntalain edellyttämät konsernin toiminnan ja talouden tavoitteet.

Talousarviokehys vuodelle 2026

Vuoden 2026 talousarviokehysten pohjana on vuoden 2025 talousarvio ja talouden toteuma ajalla 1–6/2025.

Talousarviokehysten verotulot ja valtionosuudet on arvioitu Kuntaliiton ja Valtiovarainministeriön kesän ennusteiden mukaisesti. Valtionosuus- ja verotuloennusteiden kehitystä seurataan ja kehystä on tarkastettava mahdollisia muutoksia vastaavasti. Valtionosuuslaskelmat on päivitetty kesäkuussa. Verotuloennuste on päivitetty toukokuussa.

Toimintatuotot

Maksut ja taksat pitää käydä huolella läpi ja tehdä niihin mahdolliset lakisääteiset, toiminnalliset ja muut tarkistukset. Kuntatasolla talousarviokehys on laadittu siten, että toimintatuotot on arvioitu mahdollisimman realistisesti tarkoittaen sitä, että toimintatuotot ovat pienemmät kuin vuoden 2025 talousarviossa.

Toimintakulut

Vuodesta 2025 alkaen työvoimapalveluiden järjestämisvastuu siirtyi kunnille ja kuntien muodostamille yhteistoiminta-alueille. Kehyksessä on toimintakulujen osalta arvioitu TE-palveluiden siirtymisen aiheuttamat vaikutukset tällä hetkellä käytettävissä olevien tietojen perusteella. Henkilöstökulujen korotukseksi on arvioitu 2,5 prosenttia.

Määrärahojen esittämistarkkuus

Määrärahat esitetään 100 euron tarkkuudella.

Vakinaisen henkilöstön palkkamäärärahojen budjetointi

Vakinaisen henkilöstön palkkatiedot korotuksineen lisätään keskitetysti. Henkilöstökulut tallennetaan talousarvio 2025 palkkarakenteen mukaisesti. Yksiköiden tulee tarkastaa tietojen oikeellisuus. Mahdollisten perustettavaksi esitettävien uusien vakituisten tehtävien määrärahat tallennetaan keskitetysti.

Määräaikaisten ja sijaisten palkkamäärärahojen budjetointi

Yksiköiden tulee budjetoida määräaikaisten ja sijaisten palkkamäärärahat. Uudet määräaikaiset tehtävät tulee esittää henkilöstösuunnitelmassa. Mikäli määräaikaiseen tehtävään on aiemmin saatu täyttölupa ja määrärahat tehtävään ovat talousarviossa, määräaikaista tehtävää ei esitetä uudelleen henkilöstösuunnitelmassa.

Lainanotto

Uutta lainaa otetaan vain maksuvalmiuden niin vaatiessa. Talousarvion yhteydessä käsitellään investointisuunnitelma. Tasapainoisessa taloustilanteessa investointien omarahoitus on lähellä 100 prosenttia.

Verorahoitus ja valtionosuudet

Kunnallisvero on arvioitu 9,4 prosentin pohjalta.

Kiinteistövero

- Yleinen kiinteistöveroprosentti 1,30
- vakinaisten asuinrakennusten kiinteistöveroprosentti 0,50
- muiden asuinrakennusten kiinteistöveroprosentti 1,65
- rakentamattoman rakennuspaikan kiinteistöveroprosentti 4,0
- yleisen maapohjan kiinteistöveroprosentti 1,3

Verotuloennusteessa on käytetty Kuntaliiton tekemää ennustetta verotulojen kehityksestä. Kuntaliiton toukokuussa julkaistu verotuloennuste on tällä hetkellä 5,9 miljoonaa euroa vuodelle 2026. Verotuloennusteet ovat tässä vaiheessa vielä epävarmoja ja niitä päivitetään myöhemmin. Valtiovarainministeriön kesäkuussa tekemän vuoden 2026 ennakkolliseen laskelmaan perustuen Toivakan kunnan valtionosuudet tulevat olemaan noin 2,7 miljoonaa euroa.

Talousarvion sitovuus vuodelle 2026

Talousarviota ja sen määräyksiä on noudatettava toiminnassa. Tilivelvolliset vastaavat vastuualueidensa taloudellisten ja toiminnallisten tavoitteiden toteutumisesta.

Vuoden 2026 talousarvio on nettositova lautakuntatasolla eli lautakuntien toimintakate on valtuuston nähden sitova. Talousarvion sitovuus valtuustoon nähden koskee vain ulkoisia menoja ja tuloja.

Keskitetysti tehtävien talousarvion osat

Henkilöstömenot tallennetaan budjetoitiohjelmaan talousarvion 2025 palkkarakenteen mukaisesti palkankorotukset ja järjestelyerät huomioiden. Toimialojen tulee tarkastaa budjetoitiohjelmaan viedyt tiedot, jotta ne vastaavat todellista tilannetta. Myös uusien tehtävien palkat tulee huomioida talousarviossa. Muun kuin vakinaisen henkilökunnan palkat budjetoidaan toimialoilla.

Samoin keskitetysti tallennetaan kaikki sisäiset menot ja tulot sekä Kevan tasausmaksu. Kunnat ja hyvinvointialueet maksavat tasausmaksua vuoden 2023 alusta alkaen, kun eläkemenoperusteinen maksu poistui.

Strategiaan perustuvien operatiivisten tavoitteiden ja seurantamittareiden asettaminen

Vuoden 2026 talousarvion rakenne on sama kuin vuonna 2025. Talousarvion operatiiviset tavoitteet tulee asettaa voimassa olevan strategian pohjalta. **Tavoitteita ja mittareita määriteltäessä on kiinnitettävä huomioita siihen, että toteutumisen mittaaminen on mahdollisimman yksiselitteistä ja luotettavaa. Jokaista strategista tavoitetta kohden tulisi olla 1–2 tavoitetta/toimenpidettä.**

Tavoitteet ovat väline, jolla kunnanvaltuusto ohjaa toimintaa. Ehdotuksen laatijat vastaavat

siitä, että euromääräinen ehdotus ja tavoitteet vastaavat toisiaan.

Toimialat voivat täydentää strategisten tavoitteiden lisäksi tavoitteita toiminnallisilla tavoitteilla, jotka eivät kaikilta osin ole valtuustoon nähden sitovia. Näillä tavoitteilla täydennetään strategisia tavoitteita siten, että tavoitteet kattavat palvelualueen perustehtävät. Täydentävät tavoitteet ovat sitovia lautakuntatasolla. Kuntalain mukaan talousarvioon otetaan tehtävien ja toiminnan edellyttämät määrärahat ja tuloarviot ja siinä osoitetaan, miten rahoitustarve katetaan. Toiminnalliset tavoitteet ja määrärahat ovat sitovia ja niiden toteutumisesta on vastattava valtuustolle, ellei niiden sitovuudesta ole muuta päätetty.

Hallintokuntien tulee asettaa laatu-, taloudellisuus- ym. tavoitteita sen mukaan kuin eri tehtävissä katsotaan tarkoituksenmukaiseksi. Tavoitteet ja niihin liittyvät mittarit voidaan esittää esimerkiksi numeroina tai yksinomaan sanallisesti.

Lautakunnan esitys vuoden 2026 talousarvioksi

Lautakuntien tulee huolehtia siitä, että vuoden 2026 talousarvioehdotus lautakunnan alaisen toiminnan osalta on annetussa raamissa. Lautakunnan ehdotus sisältää sekä käyttötalouden että investoinnit.

Lautakunnan esityksen tulee sisältää taloudellisten tavoitteiden lisäksi operatiiviset tavoitteet sekä sanalliset perustelut talousarvion sisällöstä. Talousarviossa asetettujen tavoitteiden toteutuminen tulee pystyä arvioimaan ja esittämään tilinpäätöksessä.

Investoinnit

Investointiosaan sisällytetään suunnitelma talousarviovuodelle ja taloussuunnitelmavuosille. Investointiohjelma laaditaan vuosille 2026–2028. Investointiohjelma hyväksytään vuoden 2026 osalta sitovana ja taloussuunnitelman vuosien 2027–2028 osalta ohjeellisena.

Investoinnit toteutetaan kunnanvaltuuston hyväksymien määrärahojen puitteissa. Mahdolliset investointien lisämäärärahat ja muut muutokset edellyttävät aina asianomaisen toimielimen, kunnanhallituksen ja kunnanvaltuuston käsittelyn. Jos kysymys on kunnan kehittämiseen liittyvästä investoinnista tai välttämättömästä tarpeesta, hyväksytään investointiohjelmaan uusia hankkeita myös talousarviomuutoksena.

Investointiosaan budjetoidaan hankkeet, joiden kustannukset ovat enemmän kuin 10.000 euroa, ja joiden käyttöikä on pidempi kuin kolme vuotta.

Investoinnit kirjataan taseeseen omaisuudeksi ja vähennetään poistamalla. Investoinneilla on täten vaikutus kunnan omaisuuteen.

Huomioitava kuitenkin on, että kaikki yli 10.000 euroa maksavat hankinnat eivät ole investointeja, vaan esimerkiksi omaisuutta ylläpitävät korjausmenot ovat käyttömenoja. Jos investointihanke toteutetaan useamman vuoden aikana, tulee se jakaa suunnitelmavuosille.

Talousarviossa on myös huomioitava investointien vaikutukset käyttötalouteen.

Lautakuntien tulee antaa investointiehdotuksensa vuodelle 2026 sekä arvio tulevista investoinneista vuosille 2027 ja 2028.

Talousarvioraami 2026

Tuloslaskelma	TP 2024	M TA 2025	Ennuste 2025	RAAMI 2026
Myyntituotot	1 195 115	1 444 083	1 234 000	1 300 225
Maksutuotot	88 832	30 500	30 000	33 500
Tuet ja avustukset	216 160	65 430	100 000	62 000
Muut toimintatuotot	488 064	365 900	367 520	363 000
Toimintatuotot yhteensä	1 988 171	1 905 913	1 731 520	1 758 725
Henkilöstökulut	-4 780 019	-5 192 564	-5 192 564	-5 347 078
Palkat ja palkkiot		-4 228 306	0	
Henkilösivukulut		-964 258	0	
Palvelujen ostot	-2 142 363	-2 462 326	-2 400 000	-2 394 000
Aineet, tarvikkeet, tavarat	-784 684	-909 220	-880 000	-835 700
Avustukset	-294 859	-539 500	-359 550	-545 000
Muut toimintakulut	-325 000	-230 320	-230 000	-263 000
Toimintakulut yhteensä	-8 326 925	-9 333 930	-9 062 114	-9 384 778
Toimintakate	-6 338 754	-7 428 107	-7 330 594	-7 626 053
Kunnallisvero		4 267 000	4 267 000	4 434 000
Kiinteistövero		886 000	886 000	887 000
Yhteisövero		537 000	537 000	579 000
Verotulot	5 484 776	5 690 000	5 690 000	5 900 000
Kunnan peruspalvelujen v.o.		1 813 255	1 813 255	1 906 848
Verotuloihin perustuva v.o.		1 065 353	1 065 353	953 341
OKM muut		-504 200	-504 200	-411 332
Verotulomenetysten kompensatio		246 761	246 761	250 137
Valtionosuudet	2 361 176	2 621 169	2 621 169	2 698 994
Korkotuotot				
Muut rahoitustuotot				
Korkokulut				
Muut rahoituskulut				
Rahoitustuotot ja -kulut	-85 576	-143 500	-143 500	-185 500
Vuosikate	1 421 620	739 652	837 075	787 441
Poistot ja arvonalentumiset	-785 507	-757 034	-670 000	-750 000
Tilikauden tulos	636 114	-17 382	167 075	37 441
Poistoeron lisäys/vähennys	21 440	21 440	21 440	21 440
Tilikauden yli-/alijäämä	657 558	4 062	188 515	58 881

2026 raami	Tulot	Menot	Netto
Keskusvaalilautakunta			0
Valtuusto		31 000	-31 000
Tarkltk		25 000	-25 000
Hallintopalvelut		1 410 000	-1 410 000
sivistys ja hyvinvointi	600 000	5 800 000	-5 200 000
Kuntaympäristö	1 158 725	2 118 778	-960 053
	1 758 725	9 384 778	-7 626 053

Valmisteluaikataulu

Palvelualueet laskevat ja esittävät talousarvion vuodelle 2026 sekä toimintatuotto- ja toimintamenoarviot sekä investointitarpeet taloussuunnitelmavuosille 2027 ja 2028 alla olevan aikataulun mukaisesti:

- 11.8.2025 kunnanhallitus antaa raamin 2026 lautakunnille
- 15.10.2025 talousarvion 2026 luvut kirjanpitoon
- 17.11.2025 valtuuston iltakoulu
- 11/2025 lautakuntakäsittelyt
- 1.12.2025 kunnanhallitus
- 8.12.2025 kunnanvaltuusto